

Особистісно-часова проблематика сімейного життя: гендерні аспекти

Катерина Загоруйко

магістрантка кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: ZahoruikoKV@krok.edu.ua

Вікторія Гридзук

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: HrydzhukV@krok.edu.ua
ORCID: 0009-0006-7600-6283

Однією з ключових соціальних структур, що формують основу сучасного суспільства, за словами Baumeister & Leary, Jamieson, є подружні стосунки (Baumeister & Leary, 1995; Jamieson, 1998). При цьому сталість, гармонійність і тривалість стосунків подружньої пари залежать від багатьох об'єктивних і суб'єктивних чинників. Серед об'єктивних чинників центральне місце займає сама ситуація, життєва подія (Титаренко, 2003), подієва насиченість життя, зокрема, і травмівного складу. Серед суб'єктивних чинників зазначимо схожість особистісних рис (Gonzaga та ін., 2007), рівень емоційного інтелекту (Stolarski та ін., 2011). Окремо варто виділити ті соціально-психологічні чинники, які знаходяться на перетині взаємодії об'єктивного (ситуативного) і суб'єктивного (рівень переживань) світів кожного з подружньої пари: рівні сумісності (Бондарчук, 2003), динаміку життєвих очікувань (Панок & Рудь, 2006) стилі прив'язаності (Bowlby, 1982; Склярова, 2024) стратегії подолання стресу (Ptacek & Dodge, 1995) та інш.

Важливо усвідомлювати, що насамперед йдеться про важливість спільного проживання (когнітивно-поведінкова складова) і переживання (емоційно-афективна складова) життєвих подій, тобто важливість уважного ставлення в шлюбі до індивідуальної часової перспективи кожного з подружжя, включеність у психологічний час іншого. Подружжя, відповідно до функціоналу інституту сім'ї, має розуміти свого життєвого партнера/партнерку насамперед в тому, як він/вона сприймає час (минулий, теперішній, майбутній). Отож, оскільки головні події життєвого шляху стають спільними, у шлюбі певним чином кожен бере участь у розвитку часової перспективи іншого.

На сучасному етапі розвитку психологічної науки сам термін “часова перспектива”, як похідна від поняття “психологічний час” (Кузьо, 2011), змістовно найближче стоїть до поняття “життєва перспектива”. Підтвердженням того є праці сучасних психологів, зокрема, психологічна концепція часової перспективи Zimbardo & Boyd, (2009), вітчизняна “подійна концепція психологічного часу” (Титаренко, 2003). Цікавою наразі є і вітчизняна концепція часу особистості в масштабі її життя (Панок & Рудь, 2006), автори якої акцентують увагу на важливості двох чинників: стан здоров'я та індивідуально-психологічні

особливості. В умовах війни вони отримують нових зміст і корелюють з поняттями особистісної резильєнтності, життєстійкості, стресостійкості.

Подружжя по-різному може переживати життєву подію, ставити перед собою, вирішувати довгострокові і короткострокові перспективи. Відомо, що жінки схильні до короткострокових перспектив, тоді як для чоловіків в міру їхніх когнітивних особливостей, стратегічності мислення важливі довгострокові перспективи. Пари з неузгодженими перспективами схильні до виникнення непорозуміння та розбіжностей. Вони можуть по-справжньому любити один одного, але при цьому жити в різних світах. Батьки сфокусовані на майбутньому і своїй кар'єрі. Матері зосереджені на сімейних традиціях і вдаються до спогадів про те, як було добре в минулому. Рідко коли сім'ї вдається розпізнати, що причиною сімейних сварок і нерозуміння є конфлікт часових перспектив (Zimbardo & Boyd, 2009).

Потрібно враховувати, що стиль, практика чоловічого і жіночого спілкування різні, а разом вони породжують ще одну складову особистісно-часової проблематики сімейного життя.

Дослідження Wood (2009, 2012) показали, що завдяки силовій позиції, схильності до агресії, чоловіки переважно демонструють такі цінності, як домінантність, хоробрість та інтелектуальна перевага. Вони у більшій мірі орієнтовані на цілі та пряму конкуренцію, в той час як жінки більше зосереджені на розумінні емоцій та співчутті і привносять у сімейні стосунки прагнення до рівності, демонстрацію підтримки, чуйність, особистий конкретний стиль і упередженість (Wood, 2009). Тому наскільки важливим є аспект взаємодоповнення побудови життєвих перспектив і разом з ними прогнозування часової перспективи подружжям.

Таким чином, гендерні відмінності у сприйнятті часу виступають важливим психологічним чинником динаміки та якості подружніх взаємин, а оптимізація часових стратегій і формування спільної часової перспективи подружжя сприяють зміцненню взаєморозуміння, стабільності та задоволеності шлюбом. Від рівня здатності подружжя спілкуватися з настановою на особистісний розвиток кожного, вміння розділяти спільні інтереси, цінності залежить і динаміка життєвих очікувань та подійний зміст життєвого шляху (Панок & Рудь, 2006) подружжя, якість і тривалість стосунків.

Прогнозування часової перспективи у людей, які перебувають у шлюбі, визначається і низкою соціально-психологічних чинників. Серед них Т. Моржевська вказує на характер взаємодії з батьками в дитинстві, соціально-економічні умови раннього розвитку особистості, актуальні соціально-економічні обставини. Важливу роль відіграють і часові особливості культури, у якій відбувається соціалізація (Моржевська, 2025, с. 562). У той же час Т. Моржевська акцентує увагу на появі в умовах російсько-української війни додаткових соціально-психологічних чинників, які суттєво змінюють сімейне життя, а отже і прогнозування часової перспективи подружжя: індивідуальна психологічна ситуація, адаптація в умовах вимушеного окремого проживання,

соціально-демографічні змінні (Моржевська, 2025).

Сприйняття часу в подружніх відносинах є важливим чинником їх гармонійності. Усвідомлення власних темпоральних стратегій, розвиток емпатії та спільного планування часу виступають запорукою психологічного благополуччя сім'ї.

Список використаних джерел

1. Бондарчук, О. (2001). *Психологія сім'ї*: курс лекцій. Київ. МАУП. 96.
2. Кузьо, Л. (2011). Зміст поняття “часова перспектива” як предмет психологічного аналізу. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. № 2. 39-51.
3. Моржевська, Т. (2025). Соціально-психологічні чинники прогнозування часової перспективи особистості, що перебуває у шлюбі, в умовах вимушеного окремого проживання. *Вчені записки Університету “КРОК”* №2 (78), 560-567.
4. Панок, В., & Рудь, Г. (2006). *Психологія життєвого шляху особистості*. Київ. Ніка-Центр. 280.
5. Титаренко, Т. (2003). Подія як вузловий момент життєвого шляху / *Основи практичної психології: підручник*. Київ. Либідь. 149–155.
6. Zimbardo, P., & Boyd, J. (2008). *The Time Paradox: The New Psychology of Time That Will Change Your Life (A Self-Help Guide to Time)*. New York. Free Press. 396.